

Utgrävningarna i Asine fyller 100 år!

Ett jubileumsnummer

Otto Frödin skriver i en fältdagbok den 25 mars 1922: "På morgonen påbörjades lossningen af expeditionens utrustning, som kommit med två båtar från Nauplion. Arbetsstyrkan 10 man. Allt ilandfört till middagen. ... På eftermiddagen uppackning och diverse förarbeten."

Så startade utgrävningarna i Asine, i distriktet Argolis på nordöstra Peloponnesos, ca 10 km sydost om den större staden Nauplion. Det var på den karakteristiska klippan, Kastraki, man

började gräva. Kastraki skjuter ut i havet och omges av höga murar och en imponerande hellenistisk bastion. Utgrävningsområdet består av en akropol och en lågstad med flera terrasser med an-

Dag 1 av utgrävningen då allt material som behövdes för det kommande arbetet fördes iland på mindre båtar från segelskeppet som fraktat det dit. Flera män samlades vid stranden för att lasta ur, medan ett par av de svenska arkeologerna prickade av lasten. I fonden syns ön Romvi med sina karakteristiska dubbla toppar och i viken till höger kan man ana husen i fiskebyn Tolon. Foto: Asinesamlingen (c7738).

Kastrakiklippan skjuter ut i havet och höjer sig över utgrävningsområdet Lågstaden i Asine, 1926. Fotot är taget från Barbouna och överblickar även dess södra sluttningar som kom att grävas ut under 1970–1980-talen. Foto: Asinesamlingen (c7727).

tika lämningar från bronsåldern och framåt. De första utgrävningarna berömde sig för sina moderna arkeologiska metoder, och de två första utgrävningsledarna innebar en kombination av klassisk fornkunskap, genom Axel W. Persson, och nordisk arkeologi, genom Otto Frödin. Nordisk arkeologi var framstående i utvecklingen av teori och metod i början av 1900-talet. Natan Valmin, en av projektdeltagarna och sedermera utgrävar av Malthi i Messenien, berättar att studenterna blev tillsagda att gräva ”i enlighet med den nordiska arkeologiens metoder” men tillägger att ”om dessa hade jag hört mycket talas med stor respekt. Något mer visste jag icke om dem.” De moderna metoderna gjorde att utgrävningarna blev föregångare i att ta tillvara allt arkeologiskt material, grov keramik, ben av djur och människor, trasiga småfynd och annat

”skräp”, inte bara fina skärvor eller det som man just då bedömde som viktigt. Man grävde också med noggrant iakttagande av stratigrafi (lagerföljd) och kontexter (fyndomständigheter). Alla fynd från samma kontext samlades i lådor, vilka märktes med angivande av kontext, djup under markytan och datum, och kan därför relateras till fältdagböckerna. Denna för sin tid mycket noggranna fältdokumentation skapade goda förutsättningar för användning av fyndmaterialet i moderna undersökningar.

HUNDRA ÅR AV FORSKNING

I år – 2022 – är det alltså hundra år sedan utgrävningarna i Asine startade, vilket *Medusa* firar med detta fullmatade jubileumsnummer. En fullständig historia eller en komplett forskningshistorik finns det inte utrymme till, för det hänvisar

Bygatan i Tolon. Byn där svenskarna och många arbetare bodde beskrevs på 1920-talet av Persson som den "efter grekiska förhållanden utomordentligt rena och snygga fiskarbyn" med låga vita hus med röda tegeltak, fönsterluckor i fönster utan glastrutor, och med jordstampade golv. Foto: Asinesamlingen (A123).

vi till Svenska institutet i Athen (SIA), www.sia.gr, och de många artiklar och böcker som behandlat fynden från platsen. Här vill vi speciellt nämna den första boken, skriven av utgrävningsledarna själva: *Asine: Results of the Swedish excavations 1922–1930* (Stockholm 1938); därutöver ges många lästips i de kommande artiklarna. I detta jubileumsnummer bjuder vi på nedslag i historien på ett flertal punkter – i kronologisk ordning – längs det mer än 7000 år långa tidsspänn som materialet från Asine omfattar. Vi börjar med att berätta om upprinnelsen till utgrävningarna och teckna vardagen under de första årens utgrävningar. Därefter ger vi oss in i forntiden, där varje period som be-

söks får kännetecknas av en tidstypisk materialkategori, och vi avslutar med andra pågående projekt. Studierna av Asine har pågått i hundra år, men än finns mycket kvar att göra!

FYNDEN OCH PLATSEN IDAG

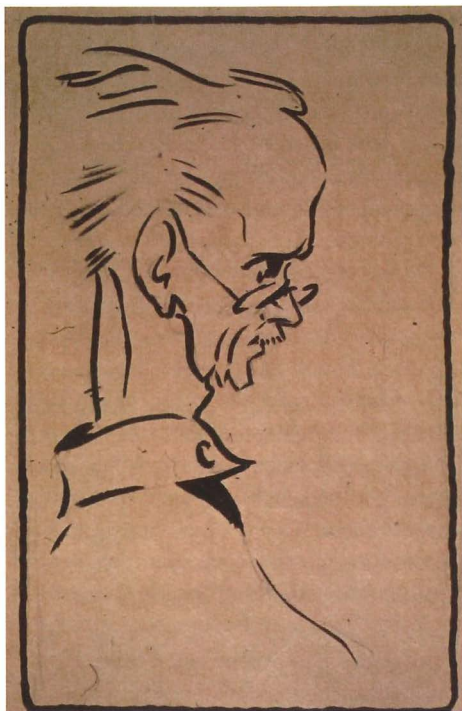
Idag är fynden främst fördelade mellan det arkeologiska museet i Nauplion och den s.k. Asinesamlingen vid Uppsala universitet. En del hela vaser finns även på Medelhavsmuseet i Stockholm. Asinesamlingen tillkom genom ett utbyte med den grekiska staten, genom vilket majoriteten av fynden från de svenska utgrävningarna i Asine 1926 fraktades till Sverige och Uppsala, i utbyte mot en samling stenverktyg från svensk stenålder. Asine-

samlingen är en fortsatt värdefull resurs och tillgänglig för forskare och studenter, både på plats och digitalt. Flera av artiklarna i detta jubileumsnummer bygger på studier av material från samlingarna i Uppsala och det kvarstår fortfarande många uppslag för större och mindre projekt, vilka på det sättet binder samman 1920-talets utgrävningar med dagsaktuell forskning. Den arkeologiska platsen Asine genomgick en ansiktslyftning som slutfördes 2015, under vilken tillgängligheten förbättrades och nya informationsskyltar kom på plats, liksom utställningar i renoverade äldre byggnader för visualisering av Asines historia.

Medusa utbringar ett fyrfaldigt leve för alla som på olika sätt varit inblandade i arbetet med Asine under de senaste 100 åren, från de ursprungliga utgrävarna till dem som fortsätter att hålla liv i materialet därifrån. Med detta jubileumsnummer firar vi ett 100-årigt åtagande, men också en mångtusenårig historia och alla de som i forntiden befolkade Asine.

För redaktionen
Gullög Nordquist och Erika Weiberg

Utgrävningsledarna A.W. Persson (vänster) och Otto Frödin (höger) som karikatyrer ritade av C.H. J:son Carlén, som deltog som ritare 1922. Foto: Asinesamlingen.

Bilder och folk: 1922–1930

Många svenska arkeologer har spenderat en eller flera utgrävningssäsonger i Asine. Axel W. Persson och Natan Valmin har båda i bokform berättat om de första åren. Därutöver finns ett stort antal fotografier från 1920-talets utgrävningar, främst glasnegativ, med murar, gravar och föremål, men också fotografier tagna med mindre kameror, och som i större utsträckning avbildar livet på utgrävningen. Det är ibland osäkert vem som hållit i kameran, men 1922 var det främst Harald Faith-Ell, som till vardags var tecknare och fotograf vid Historiska museet i Stockholm under åren 1921 – 1954. 1924 var det Olov Källström, arkeolog och amanuens verksam i Stockholm. 1926 sköttes kameran oftast av Alfred Westholm – även kallad "Alfros" efter lokomotivet som trafikerade sträckan Argos–Nauplion, eftersom "Alfred" var svårt att uttala. Westholm blev sedermera chef för Cypernsamlingen i Stockholm (senare Medelhavsmuseet) och var 1944–1969 chef för Göteborgs konstmuseum.

FÖRMANNEN GRIMANIS OCH ANDRA LOKALANSTÄLLDA

Nikolaos Grimanis var arbetarnas förman och vakt vid museet i Nauplion. Han beskrivs av Natan Valmin som en "liten permanent leende man" och ses på fotona oftast stående med händerna bakom ryggen och med hatt eller keps på huvudet. Under

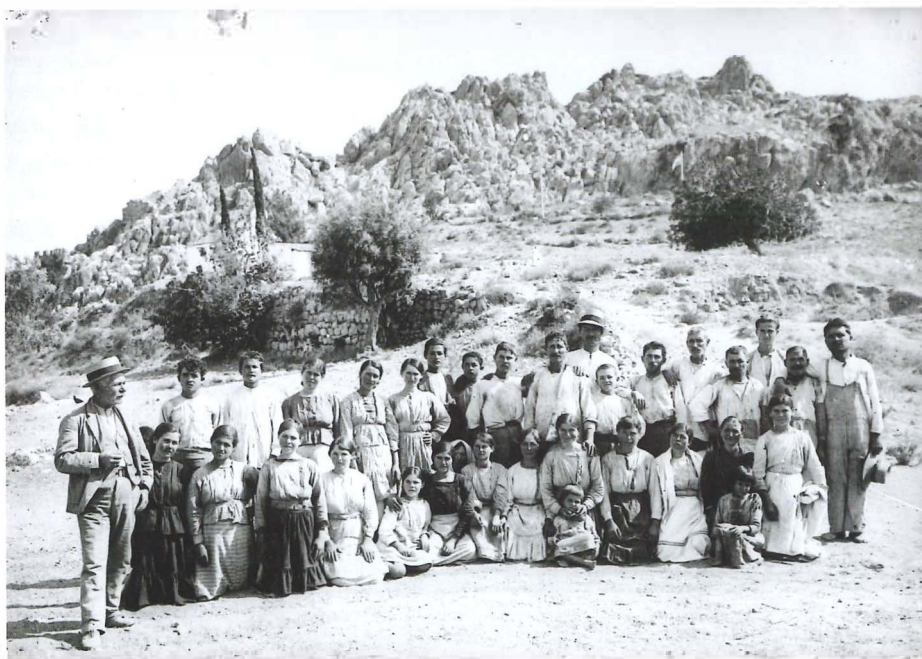
utgrävningarna var Grimanis roll att engagera arbetare och vara en länk mellan de svenska arkeologerna och dessa.

De som gjorde grovarbetet var lokalanställda, män och kvinnor och även barn. Tyvärr är dessa i stort sett anonyma. Det var inte alltid så lätt att få tag på arbetsvilligt folk. I september 1922 hade alla fullt upp med skörd och arbete i odlingarna. Man vände sig då till yngre arbetskraft. Den 13 september 1922 hade Otto Frödin anställt åtta pojkar och tre flickor från Asine. Till slut, någon vecka senare, den 18 september, bestod arbetsstyrkan av nitton män och pojkar och nio kvinnor. Under den första grävningssäsongen våren 1922 deltog även flyktingar från Mindre Asien i arbetet. Det grekisk-turkiska kriget hade samma år slutat med en överenskommelse om befolkningsutbyte, som omfattade över en miljon grekisk-ortodox troende från Mindre Asien till Grekland och runt 400 000 muslimer från Grekland till Turkiet. Antalet lokalarbetare varierade mellan 5 och 10 vid slutgrävningarna 1930 och femtio under den största utgrävningen, våren 1926.

Bild ner till höger: Arbetarna säsongen 1922. Till vänster står Grimanis. Foto: Asinesamlingen (c7779).

Förmannen Nikolaos Grimanis (till vänster) övervakar utgrävningarna vid entrén till akropolen, 1922. Både kvinnor och män gräver. Man kan lägga märke till en man med traditionella vida säckiga byxor och brett bälte. I bakgrunden, i vit hatt och mörk jacka, syns en av arkeologerna. Foto: Asinesamlingen (c8037).

ETT MYCKET DAMMIGT ARBETE

Arbetet med att gräva, skotta och köra jord var inget nytt för dem som arbetade i Asine, vana vid arbete i sina odlingar. Det var huvudsakligen män som grävde, skottade och körde skottkärror. Persson beskriver den grekiska arbetaren som "flitig och uthållig, villig och pålitlig". Men även kvinnor gjorde grovjobb. För att återigen citera Persson, förde den grekiska lantkvinnan "ett mycket strävsamt liv och är van vid tungt arbete i vingård och grönsaksland och man måste beundra hennes sega uthållighet." Det är inte klart hur barnen arbetade, troligen mycket med att forsla jord och passa upp på de vuxna.

Arbetet var tungt och dammigt och de

flesta på fotografierna bär en huvudbonad, hatt eller keps för männen och rejäla vita schalar för kvinnorna. Jord skulle köras och dumpas på lämpliga ställen och skottkärrorna var stadiga och tunga kärror av trä, "av stockmöllans bastanta konstruktion" skriver Valmin. Mycket av den utgrävda jorden sållades och det var övervägande kvinnor som skötte sållningen. Det är ett jobb som inte är så tungt men som kan vara mycket smutsigt, när vinden tar i och dammet yr. De stora, ljusa huvuddukarna måste ha varit ganska praktiska för att skydda ansikte och hår. Arkeologerna var främst övervakare. När de deltog i själva grävarbetet, var det med fingrävning av t.ex. en grav, vilket för all del även lokal-

arbetarna gjorde. Det var ett stort avstånd mellan de svenska akademikerna och de grekiska arbetarna, och svenskarna uppvisade en klart patroniserande attityd. Till det bidrog nog att, även om svenskarna hade kunskaper i klassisk grekiska, så kunde de flesta av dem inte nygrekiska utan fick lära sig det på plats.

Höjdavvägningar i Lågstaden, 1926. För att kunna rita nödvändiga planer och sektioner använde man modern utrustning, som teodoliter, för att mäta höjdavstånden. Här håller en kvinna med vit huvudduk i mätstaven, den så kallade "lattan", medan flera män jobbar i bakgrunden. Till höger syns en av arkeologerna. Foto: Asinesamlingen (c8310).

Arbete på akropolen, 1922. Mycket av den utgrävda jorden sållades och det var övervägande kvinnor som skötte sällningen. Här syns Einar Gjerstad i färd med att göra anteckningar, medan en man gräver och en ljusklädd kvinna sköter sållet. Foto: Asinesamlingen (A018).

UTGRÄVNINGSLIV – STUDENTLIV

På terrassen utanför kyrkan intogs modesta luncher. Maten lagades av Grimanis hustru och bestod bland annat av makaronia (makaronipudding) och tomatsoppa – ”gjord på getspad, som luktade illa men smakade gott” (enligt Valmin) och vid festliga tillfällen bjöds det på kokt och stekt get, apelsiner och getost. Lunchen kom från Tolon med Spiro och Spiros åsna. Efter lunch tog man en timmes siesta.

För de svenska studenterna var det primitiva förhållanden. De var inhyrda i rum med enkelt möblemang: ett par stolar, ett litet bord eller en pall och en säng av plankor på träbockar med mattor som madrass.

De var ”ett halvtjog ynglingar med studentlivets dåsiga vanor”, enligt Valmin, som beskriver sina intryck ”som en ung man från ett dimmigt land”. Här levde de i självushåll på mat som bröd, ägg, kokt potatis och konserver, någon gång fisk eller bläckfisk, de drack det ”hemska lantvinet” och plågades av solbränna och väggloss, men kunde strunta i rakningen. De flesta av dem hade aldrig varit utanför Norden och nu hamnade de ute på den grekiska landsbygden, rent bokstavligen i ändan på vägen. Men ”ett sådant lag har anledning och möjlighet att ha roligt”, menar Valmin. Så på kvällarna efter middagen, när man kände ”en enda

Vila efter lunchen på den låga muren vid magasinet. Foto: Asinesamlingen (A113).

Boende i Tolon. Längst ner till vänster ligger A. V. Persson. Foto: Asinesamlingen (A182).

stor, salig ro, ungefär som efter en särdeles påfrestande långmarsch under exercisen”, umgicks man med varandra och bybor på kaféet, tränade sin grekiska, sjöng tillsammans, ibland på terrassen vid kyrkan vid Kastraki. ”Blandningen blev kittlande, berusande som en cocktail.” De växlande färgspelen som ”vandrade fram över dessa blågröna vattenfält och dessa gråa, bruna, gula och blåsvarta randberg” gjorde att man satt uppe på Kastraki och ”glömde att man fanns till. Man kände gråten tränga sig fram av bara glädje”.

LÄSTIPS

Utförliga skildringar av de första utgrävningarna i Asine presenteras av Axel W.

Persson i *Asine. De svenska utgrävningarna*, Uppsala 1931, och av Natan Valmin i *Vid vinnrött hav*, Stockholm 1953. Därutöver finns katalogen från utställningen *Life around an excavation*, Athen 1998, sammanställd av Berit Wells.

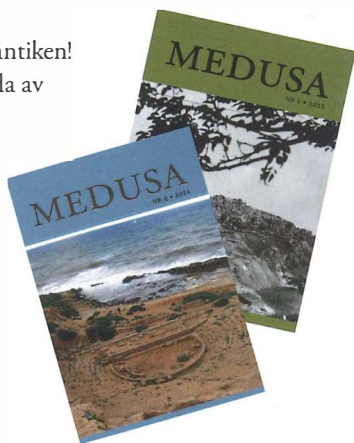

Gullög Nordquist är professor emerita vid Institutionen för arkeologi och antik historia vid Uppsala universitet. Hon har arbetat och arbetar fortfarande med Asinegrävningarna, bl.a. i Asinearkivet i Uppsala och med Athen-institutets digitaliseringsprojekt. Författare till volymen A Middle Helladic Village. Asine in the Argolid, Uppsala 1987.

Prenumerera på Medusa!

Medusa är Sveriges största populärvetenskapliga tidskrift om antiken! Som prenumerant får du fyra nummer per år av Medusa, fyllda av intressanta artiklar, recensioner och boktips.

Prenumeration	280 kr/år
Prenumeration student inom Sverige	180 kr/år
Lösnummer	80 kr/st
Prenumeration för skolor och bibliotek	380 kr/år
Prenumeration utanför Sverige	350 kr/år
Stödprenumeration	500 kr/år
Tidigare årgångar, 1980–2017	100 kr/år
Tidigare årgångar, 2018–	260 kr/år

Betalning sker till plusgiro 17 60 16-4, portot är inkluderat.

Betalning via Swish: 123 527 23 80 (Tidskriften Medusa). Skriv ditt namn + adress som meddelande. Om du inte får plats på de max tillåtna 50 tecknen så genomför betalningen ändå och mejla sedan uppgifterna till info@tidskriftenmedusa.se, samt klargör vad du betalat för.